

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Az egyetemes tanügyi bizottság és teendői. Dóczy Imre. — Tárca. A reformáció ünnepén. Szaboleska Mihály. — A fizikai tünetmények mozgási elmélet. Kiss József. — Iskolaügy. A szerkesztőhöz. Kovács Elek. — Közügyein. A mezőtúri új iskola felavatása. O. I. — Különlélek. — Szerk. posta. — Hirdetések.

Az egyetemes tanügyi bizottság és teendői.

IV.

Az erdélyi egyházkerület harmadik módosítása az írásbeli dolgozatokra vonatkozik s kimutatván e tekintetben a konventi tanterv követeléseinek túlságos arányait, rámutatván e követelések szoros végrehajtásából származó didacticai hátrányokra, azon következtetésekre jut, hogy teljesen elegendő volna annyi írásbeli dolgozatot készítenünk, a mennyit a nyelvtanítás körében általán az állami tanterv megkíván.

Az írásbeli dolgozatok a tanításnak kétségtelenül igen fontos tényezői, sőt mondhatni, hogy a tantervben kitűzött cél tényleges elérésének legfőbb zálogai. De hogy a tanításnak e dolgozatok terén kínáló módja a növénydekekre nézve valóban gyümölcsözővé legyen, annak alapfeltétele: hogy a tanár e dolgozatokat átvizsgálva s tanítványait elkövetett hibáikra folyton figyelmeztetve, őket gondolataik szabatos kifejezésének, vagy általán a kitűzött cél elérésének képességig fejlessze. E nélkül minden dolgozatkészítettség áldatlan időpazarlássá válik. S ha már a konventi tanterv követeléseit e szempontból vizsgáljuk, tartózkodás nélkül ki kell mondanunk, hogy túl ló a célon.

Tantervünk ugyanis midőn az alsó osztályokban általában minden nyelvből hetenként, a felső osztályokban pedig a görögből szintén hetenként, a latin és német nyelvből két hetenként, a magyarból három hetenként rendeli az írásbeli dolgozatok készíttetését: épen kétszerte nagyobb követeléssel lép fel, mint az állami

tanterv. E túlságózott igénynek oly népes gymnasiumban megfelelni, mint pl. a debreczeni, egyszerűen lehetetlen; mert hogy 60 létszámú osztályok mellett 3—4 osztály nyelvtanítását vezető tanár iskolai óráin s ezekre való előkészületén kívül hetenként, vagy a tanítás felső fokán két hetenként 180—240 írásbeli dolgozatot átvizsgáljon, arra nézve összes szellemi és fizikai erejét kellene áldozatul hozni. A kevésbé népes tanintézetekben pedig, hol ez akadályok nem forognak fent annyira, az útasítások szoros keresztülvitele a tanulók túlterhelésére vezetne. Ide járul még az erdélyi javaslatban is helyesen fölemlített azon körülmény, hogy e számos dolgozatnak részben a tanórán való készíttetése s mindig ugyanott eszközölködő javítása egyenesen az előirt tananyag elvégzését teszi lehetlenné.

Egészen igazolt tehát az erdélyi módosítvány, melyhez magam részéről még útasításul kívánám adatni, hogy az idegen nyelvek körében leginkább csak iskolai dolgozatok készíttessenek. Ez indítványt, azt hiszem, fölösleges okadatolnom, mert közönségesen ismeretes az ellenőrzés nélkül készült házi dolgozatok írásmódja, hogy t. i. a legtöbb tanuló a kész dolgozatot másérol írja le. Igaz, hogy a tanulói furfang az argusi szemeket is kijátsza; de egészséges fegyelem mellett mégis csak több biztosítékot nyújt a tanár szemé előtt, mint az ellenőrzés teljes hiányával készült dolgozat. Házi dolgozatoknak inkább csak a tanultak összefoglalására irányuló, vagy húzamosabb gondolkodást igénylő magyar nyelvi dolgozatok körében van helye.

A mi azonban az erdélyi egyházkerületnek a német nyelvi írásbeli dolgozatokra vonatkozó javaslatát illeti, hogy t. i. a konventi tantervnek azon rendelkezése, melyszerint a két felső osztályban a német nyelvi dolgozat állhat „valamely kisebb, könnyebb tárgyú önálló fogalmazásból” is, — mint kivihetetlen követelmény töröltessék el:

ez indítványt helyeselni egyáltalán nem tudom. És pedig nem pusztán azért, mert legközelebb a német nyelv tanításával szemben a követelmények nagyon is fokozódtak (bár ez magában is elég figyelemre méltó körülmény volna), de nem tudom helyeselni főként azért, mivel tantervünk ez útasítást nem úgy adja, mint rendesen követendő eljárást, sőt világosan kifejezi, hogy a dolgozatok tárgya itt is „különösen magyarból németre fordítás“, és a könnyebb tárgyú önálló német fogalmazást csakis esetleges próbálkozásként szabja meg. Ily próbáról pedig — még ha tanítványaink zöme tiszta magyar ajkú növendékekből áll is — annál kevésbé lehet lemondanunk. mivel az a német nyelvi tanítás elé tantervünkben kitűzött végzéssel teljes összhangzásban áll. Aztán meg, azt hiszem, erdélyi kartársaim előtt sem mondok vele újat, ha azt állítom, hogy az a tantervünkben kontemplált „kisebb, könnyebb tárgyú önálló német fogalmazás“, melynek körében a tanuló tetszése szerint alakított egyszerű mondatokba öntheti gondolatait, nem hogy nehezebb, hanem sokkal könnyebb feladat, mint egy körmönfont s tömör iránylyal szerkesztett fogalmazványnak németre való szabatos fordítása.

Ime ezek valának az erdélyi egyházkerületnek egyetemes konventünkhöz fölterjesztett s gymnasiumi tantervünk módosítására vonatkozó javaslatai, melyeket a konvent az újonnan szervezendő egyetemes tanügyi bizottság megvitatása alá kíván bocsátani Elmondottam felölök szerény nézetemet.

E tantervi módosítások során azonban legyen szabad még egy tárgyra felhívnom az érdekeltek figyelmét, s ez a történelmi tananyag arányosabb elrendezése gymnasiumunkban. Folyvást tapasztalom ugyanis, hogy tanítványaink az ókori történelem tanulásából nem hoznak elég ismereteket a classica-philologiai oktatás köréhez. A görög-római népnek nemcsak állami és társadalmi intézményei, alkotmányos életének fejlődése körül mutatnak tájékozatlanságot, hanem még külső történetében is hézagossággal bírnak. E körülménynek alig lehet más oka, mint a IV-ik és V-ik osztálybeli történelmi tananyag aránytalan felosztása. Tantervünk t. i. a IV-ik osztályra az egész ókor, az V-ikre pedig a középkor történetének tanítását írja elő. S ha még ehhez veszszük azon útasítását, hogy az ókori történelemnél a tanításnak „kiváló tekintettel kell lenni a görög és római nép polgári és vallási intézményeire“, ellenben a középkornál csak azon eseményeket kell kiemelnie, „melyek művelődéstörténeti jelentőséggel bírnak s a népek polgári, vallásos és erkölcsi életére befolyással voltak“: könnyű belátni, hogy a IV-ik osztálynak majdnem kétszerre több anyaggal kell megküzdeni, mint az V-iknek. Ennek eredménye aztán alig lehet egyéb, mint vagy az, hogy a tanuló nem képes megemészteni az összehalmozott sok anyagot, vagy hogy a tanár számot vetvén

az idővel, az ókori történelemnek csak legfőbb momentumaira kénytelen szorítkozni. Mind a kettő felületes tudásra vezet.

Bizonyára ily tekintetek vezethették az állami tantervet, midőn a IV-ik osztályra az ókori történetet a római köztársaság bukásáig, az V-ik osztály történelmi anyagát pedig a római császárság megalapításától a középkori intézmények bomlásáig szabja meg. Ez által az anyagfelosztás sokkal arányosabbá válik, s ez eljárásban megfontolandó útmutatás rejlik saját tantervünkre nézve is.

Mindeme kérdések pedig, melyeket ez elmefuttatásban talán több jóakarattal, mint alapossággal fejtegettem, azt hiszem, hogy nemcsak elegendő okul szolgálnak az egyetemes tanügyi bizottságnak hat évi szünetelés után újból életre hívására, hanem elegendő tárgyat is szolgáltatnak legközelebbi működésére. S a nélkül, hogy időszerűtlen vagy messzebbre ható kérdéseket vetnénk föl, pusztán ezeknek sikeres megoldása is előbb fogja vinni református tanügyünket. Adja Isten, hogy úgy legyen!

Dóczi Imre.

T á r c z a.

A reformáció ünnepén.

Ha lelkem alkonyatra száll majd —
S az Ur nevével meghalok:
Óh arezzal engem ne keletnek,
Nyugot felé fordítsatok! . . .
Vagy az a fény, mi bűvölön ma,
Nyugot felől szívemre csap,
A régi láng, más, új alakban
Szent napkelet v i s s z f é n y e csak??

Hát üstökös voltál az égen,
Bölcsök vezérlő csillaga?
Hogy újra lát hívó sugárral
A hívő szíve, lelke ma.
Hogy újra látlak fentragyogni
Sok hosszú századév után . . .
Te vagy-e az, nap képe-máss?
Vagy ragyogó másod csupán?

A zúgó szellő zendülése
Ah, újlag fülünkbe hat,
S ámulva látunk újra gyűlni,
Kettős, tüzes szent lángokat.
A vittembergi templomajtó,
Ma im' e lángokkal tele,
S fényébe' feltűnik megint az
Első pünköszt története!

Péter, ki szikla, kőhitével
Csodát teremt, im' újra él,
Az „idegen nyelvek“ varázsa
Luther szaván új szárnyra kél,

S míg hangos, édes csattogása,
Felrzza a félholtakat:
Az ismegint megnyilt egeknek
Leheltén új élet fakad.

És ezredévvvel nyujtja vissza
A lélek ércz, vas. karjait:
Az aranyborjú porba omlik,
Egy új lángoszlop lesz a hit,
Melynek hiába áll elébe,
Ezer pokol minden hada,
Feltűnik — mint a Hórebén — egy
Dicsőbb világ diadala.

„Erős várunk nekünk az Isten“
Harsogja milliárd ajak,
S dús Kanahánjáról a hitnek,
A rátapadt köd fölszakad!
Lelkünk előtt, szent glóriába
Egy áll csak újra, semmi más,
A tiszta fényben ránk mosolygó,
Ujjá szülemlett Messiás!

Légy üdvözölve, új világnak
Ujjá szülemlett fénye te,
Leszörva arczodról a fátyol,
Vagy újra: lelkünk élete!
Hamis bálvány-vetette árnyék
Húsébe már nem aluszunk . . .
Ki újra jösz az Ur nevében,
Hozsánna néked Jézusunk!

. . . Ha lelkem egykor mennybe száll majd
S az Ur nevével meghalok,
Óh, arczczal engem ne keletnek,
Nyugat felé fordítsatok;
Hogy ott is, a sír lágý ölében,
— Mi nékem édes álmat ad —
Visszfénye ragyogó keletnek,
Füröszsze fényben arczomat!

Szabolcska Mihály.

A physikai tünemények mozgási elmélete.

(Részletek Kiss József debreczeni főgymnasiumi tanár
székfoglaló értekezéséből).

(Vége.)

2. Az elektromagneses zavarok általa levezetett egyenletei egy szilárd ruganyos test mozgási egyenleteihez hasonlítanak. E zavarok terjedési sebessége nem vezető közegben $V = \frac{1}{\sqrt{K\mu}}$ (K a közeg specíficus inductiv capacitása, μ magneses permeabilitása), ezt a levegőre alkalmazva, $K = 1$ és $\mu = \frac{1}{v^2}$, tehát $V = v$, azaz, a terjedési sebesség az elektromagneses egységben foglalt elektrostatikai egységek számával egyenlő. Ha azon elméletből indulunk ki, hogy a fény elektromagneses zavar, mely az elektromagneses hatásokkal együtt ugyanazon közegben terjed: a V értékének a fényterjedés op-

tikai módszerek által többször meghatározott sebességével kell egyenlőnek lenni. A fény sebessége Fizeau szerint 314.000.000, a fény aberratiójából és a napparallaxisból 308.000.000, Foucault méréseiből $298.360.000 \frac{\text{Meter}}{\text{Sec.}}$; az elektromos egységek

viszonya Weber és Kohlrausch szerint — a kik egy és ugyanazon mennyiségű elektromosságot először elektrostatikailag, azután elektrodynamikailag mértek meg — 310.740.000, Maxwell és Thomson szerint — az elektromotoricus erő egységei összehasonlításából 288.000.000 és $282.000.000 \frac{\text{Meter}^1}{\text{Sec.}}$. Ezek

világosan mutatják, hogy a fény terjedési sebessége és az elektromos egységek viszonya megközelítőleg egyenlő mennyiségek; az eltérés megszüntetése a további kísérletek és mérések pontosságától várható.

3. A levegőtől különböző közegeknél $V = \frac{1}{\sqrt{K\mu}}$. Mivel

az eddig ismert átlátszó közegek magneses állandója a levegőtől csak nagyon kis törtszámában különbözik: a V értéke ezekben az elektromos ruganyossági coefficiens függvényének tekinthető, és — minthogy a fény sebessége a különböző közegekben a törésmutatóval visszás arányban áll — a közeg törésmutatójával egyenlőnek veendő. E következtetés helyességét Gibson és Barclaynek a szilárd, Gladstonenak az olvadt paraffinon tett méréseiből nyert adatok egybehasonlítása igazolja.

4. Ugy a magneses, mint az elektromos zavarok a hullámsíkban mennek végbe és a terjedésirányra merőlegesek.

5. A magneses erő iránya az elektromos erő síkjára merőleges síkban hat, tehát a síkban polarisált fénysugarak irányával megegyeznek.

6. A legtöbb átlátszó test jó szigetelő és a jó vezetők átlátszatlanok.

7. Legfontosabb azonban azon befolyás, melyet egyik tüneménycsoport a másikra gyakorol; ilyen a magnesnek a fény polarisációsíkját elfordító hatása.

Az elektromagneses fénytünemények között felmutatott ezen közös vonásokra alapította Maxwell azon tételét, hogy a fény nem egyéb, mint elektromagneses tünemény, mely azóta „a fény elektromagneses elmélete“ elnevezés alatt ismeretes.

Maxwell elektromagneses fényelméletét a legkitűnőbb physikusok méltatták a megérdemelt figyelemre; így Helmholtz, a ki a Maxwell által elmélete támogatására felhozott bizonyítékokat egy egészen újjal szaporította, midőn bebizonyította, hogy az elektromagneses zavarok is visszaverődnek és megtöretnek a különböző közegek határfelületén; Boltzmann²⁾, Schiller³⁾, Silow⁴⁾, Gordon⁵⁾ és különösen Hopkinson⁶⁾ több

¹⁾ Ugyanezen módszer szerint M' Kichan és King 289.200.000, Shida 295.800.000, Exner 292.000.000 $\frac{\text{Meter}}{\text{Sec.}}$, az egységeknek a capacitás szerint való összehasonlításából Ayrton és Perry 294.100.000, Klemencie 301.800.000 és 301.400.000, J. J. Thomson 296.300.000, legújabbán pedig Himstedt 14 mérés középéreményeként $300.810.000 \frac{\text{Meter}}{\text{Sec.}}$ értéket találtak, Wiedemann Ann. Bd. XXXIII. „Ueber eine neue Bestimmung der Grösse“ „v“, pag. 1—12. 1888.

²⁾ Pogg. Ann. Bd. CLI, CLIII, CLV.

³⁾ U. a. Bd. CLII. p. 535.

⁴⁾ U. a. Bd. CLVI. p. 389.

⁵⁾ Phil. Trans. 1878.

⁶⁾ Phil. Mag. 2. 1881.

test dielektromos állandóját meghatározván, kimutatták, hogy ezen állandók s a megfelelő törésmutatók értékei között a Maxwell által felállított viszony a szénhidrogéneknél feltalálható, de már a különböző üvegfajok, állati és növényi zsíros olajok észrevehető eltérést mutatnak. Ez eltérést Tamlirtz⁷⁾ annak tulajdonítja, hogy a törésmutatók nem kísérletileg állapítottak meg, hanem a Cauchy-féle képlet segítségével lőnek leveztve, a melynek állandói a látható spectrumrészt két vagy három törésmutatójából lettek meghatározva. A fémek átlátszatlansága s vezetőképessége közötti összefüggést Villy vizsgálta, az intenzitásméréseket a Svanberg⁸⁾ által kezdeményezett, s Langley⁹⁾ és Baur¹⁰⁾ által is alkalmazott calorimetricus módszer szerint végezvén: de csak a Böttger- és Petitjean-féle¹¹⁾ ezüstnél talált kielégítő értékeket¹²⁾. Kundt elektrolytikai úton platinizált üveglapokra lecsapott prismák segítségével meghatározta néhány fém törésmutatóját, és ezek azt mutatták, hogy a törésmutató és vezetőképesség bizonyos állandó viszonyban állanak egymással¹³⁾; Brongersma a dielectricumok polarisatióját kísérletileg igazolta¹⁴⁾, Goldstein pedig a phosphoreáló kathódsugarakon az elektromos sugarak visszaverődését észlelte¹⁵⁾.

De a míg egyfelől a Maxwell fényelméletét támogató adatok és kísérletek szaporodtak, másoldalról oly elméleti és kísérleti bizonyítékok is keletkeztek, a melyek amaz elméletet átalakították. Így már Dove¹⁶⁾, Biot¹⁷⁾, Fechner¹⁸⁾, Ohm¹⁹⁾ és Riess²⁰⁾ ellenvetéseket hoztak fel a Faraday-féle dielektromos polarisatió ellen; Bernstein²¹⁾ és különösen Helmholtz²²⁾ konstatálták, hogy amaz elmélet ellenére a magneses inductióhatások mérhetetlen rövid idő alatt keletkeznek. H. Hervig pedig a föld magneses hatásának terjedési sebességét fél millió mérföldnél nagyobbak találta²³⁾. Fröhlich Izidor a Fourier-féle hővezetési egyenlet állandója s a Maxwell féle — jóvezető közegekre is kiterjesztett — egyenlet állandója közötti összefüggést a Wiedemann és Franz méréseiből nyert adatokkal összehasonlítván, a tapasztalással ellenkező eredményeket talált²⁴⁾. Helmholtz azt is bebizonyította²⁵⁾, hogy azon megegyezés, melyet az elektromosság rossz vezetőkben mozgása s a fényéter mozgása között Maxwell felmutatott, és a szigetelő dielectricum polarisatiója hatásának tulajdonított, akkor is létrejöhet, ha a távolba hatás elvét megtartjuk és a közeg polarisatiójának módosító hatását beszámítjuk. E nézetnek volt követője Herz bonni tanár is, midőn első kísérleteit a Feddersen-féle gyors kisülési szikrákkal végrehajtotta²⁶⁾.

7) Die elektromagnetische Theorie des Lichtes. p. 73.

8) Pogg. Ann. Bd. LXXXIV. p. 411.

9) Sill. J. XXI. p. 187. 10) Wied. Ann. XIX. p. 12.

11) Quineke, Pogg. Ann. Bd. CXXIX. p. 177.

12) Wied. Ann. IX. p. 48.

13) Wied. Ann. Bd. XXXIV. p. 469.

14) Pogg. Ann. Bd. CLII. p. 200.

15) Wied. Ann. Bd. XV. p. 246.

16) Dove's Rep. Bd. VI. p. 129., Pogg. Ann. Bd. XCII. p. 339.

17) Traité de phys. 18) Schweigg. Journ. Bd. LXVI. p. 193. 19) Pogg. Ann. Bd. LI. p. 321

20) Pogg. Ann. Bd. XCVII. 438, 453.

21) Pogg. Ann. Bd. CXLII. p. 54.

22) Berliner Monatsberichte 25. Mai 1871.

23) Pogg. Ann. Bd. CLIII. p. 250.

24) Műgyetemi lapok I. köt. 225 l.

25) Borchardt's Journal Bd. LXXII. p. 57.

26) Wied. Annol. Bd. XXXI. p. 421., XXXI. p. 983., XXXIV. p. 155, 273.

Már Thomson²⁷⁾ és Helmholtz, különösen pedig Kirchhoff²⁸⁾ elméletileg kimutatták, hogy bizonyos körülmények között az elektromos mozgás hullámalakban terjed, a melyet Kirchhoff egy longitudinalisen rezgő pálcza hanghullámaihoz hasonlított. Kísérletileg a rezgéseket először Feddersen vizsgálta²⁹⁾ az által, hogy az elektromos condensator kisülési szikráit forgó tükörben észlelte, s hogy minden subjectiv esalódástól ment eredményt nyerjen: a tükörben mutatkozó szikraképeket lephotographirozta. E képeken világosan kivehető volt, hogy az elektromos szikrában váltakozva ellenkező irányú áramok lépnek fel, s két-két áram-maximum egymásra következése közötti idő — változatlan körülmények mellett — egyenlő. Ez idő az elektromosságnak jó vezetőkben való többek által³⁰⁾ meghatározott terjedési sebességéből s azon vezető hosszából, a melyen a rezgések keletkeznek, kiszámítható. Feddersen mellett Oettingen³¹⁾, Bernstein³²⁾, Schiller³³⁾, L. Lorenz³⁴⁾, Oberbeck³⁵⁾, R. Colley³⁶⁾ és mások foglalkoztak az elektromos rezgések vizsgálatával, azonban legfontosabbak az elért eredmény tekintetében Herz kísérletei, a mennyiben ezek által jutott a következő eredmény felismeréséhez: az elektromos erők a közegben keletkező polarisatióból állanak elő, tehát a Faraday-féle elmélet kísérletileg bebizonyítható; továbbá, azon sok valószínűség által támogatott hypothesis, hogy a fény transversalis hullámai elektrodynamikai hullámok, biztos alapot nyer az által, hogy a levegőben valóban jönnek létre elektrodynamikai transversalis hullámok, és ezek a fény sebességével terjednek³⁷⁾. Következő értekezésében³⁸⁾ még ingadozik, de azután közzétett „Die Kräfte electricischer Schwingungen behandelt nach der Maxwell'schen Theorie³⁹⁾“ ezümmé értekezésében már kijelenti, hogy kísérletei meggyőzték, miszerint a Maxwell-féle elmélet előnyösebb, mint bármely elektrodynamikai elmélet; igaz, hogy azzal sem sikerült minden nehézséget elhárítani, de azért az észlelt tüneteknek nagyon felhasználható, ellenben a régi elméletekkel már az első elemi lépésnél elháríthatatlan ellenmondásokba ütközünk, még akkor is, ha azokat a Helmholtz által kimutatott úton, az éternek mint dielectricumnak az elméletbe bevonása által a Maxwell-félevel összekapcsoljuk. Állítását s számításait szép, meglepő és meggyőző kísérletekkel igazolja⁴⁰⁾, a melyekkel kimutatja, hogy az elektromos rezgések hatása a térben hullámalakban

27) 1853. Math. and phys. papers I. p. 540.

28) Pogg. Ann. Bd. CXXI. p. 551.

29) Pogg. Ann. Bd. CIII. p. 69; CVIII. p. 497; CXII. p. 452; CXIII. p. 437; CXV. p. 336; CXVI. p. 132.

30) Fizeau és Gounelle szerint Pogg. Ann. Bd. LXXX. p. 158, vasban $100,000 \frac{\text{km.}}{\text{sec.}}$, rézhuzalban $180,000 \frac{\text{km.}}{\text{sec.}}$. W. Siemens szerint Pogg. Ann. Bd. CLVII. p. 309., vashuzalban $200—260 \text{ ezer } \frac{\text{km.}}{\text{sec.}}$.

31) Pogg. Ann. Bd. CXV. p. 115.

32) U. a. Bd. CXXX. p. 142.

33) U. a. Bd. CLII. p. 535.

34) Wied. Ann. VII. p. 161.

35) U. a. Bd. XVII. p. 816, 1040; XIX. p. 213, 625.

36) U. a. Bd. XXVI. p. 432.

37) Wied. Ann. Bd. XXXIV. p. 551.

38) U. a. Bd. XXXIV. p. 609.

39) U. a. Bd. XXXVI. p. 1.

40) Wied. Ann. Bd. XXXVI. p. 770. E kísérletek leírása megjelent a Természettud. Közlönyben XXI. k. 353 l. Bartoniek Gézától.

egyenes vonalban terjed, a közegfelületen visszaverődik, a közegbe hatolásnál megtörik, polarisálódik és interferálhat, egészen úgy, mint a fénysugarak.

Herz kísérletei azt mutatják, hogy a régi görögök évezredes álma a Maxwell-féle elméletben meglette beteljesülésének utolsó igazolását. Hogy az elmélet a maga egészében fenntartható lesz-e, vagy még lényeges átalakulásokon kell átmennie? — Herz kísérletei után egészen közömbös annak bizonyításánál, hogy az összes physikai tünemények az anyag mozgásaira visszavezethetők.

Még egy megjegyzéssel tartozom. Maxwell és Clausius erősen követelik, hogy a tünemények lefolyásának azonosságából ne következtessek az erők azonosságát, mint ezt sokan teszik. Sem az anyag, sem az erő egysége megoldva nincs, valószínű, hogy nem is lesz, legalább nem egyhamar. Egykor azt várták, hogy a teleskopok tökéletesedésével a ködfoltok, csilaghalmazatokra bontatván fel, eltűnnek. A várakozás sok ködfoltnál igazolva lett, de azért azok száma nem fogyott, sőt szaporodott, mert a tökéletesebb eszközök a világegyetem addig ismeretlen régióiban újabb ismeretlenek feltalálását tették lehetővé. Ez az emberi tudásnak és ismeretnek a képe, a sorsa is.

Kiss József.

Iskolaügy.

A szerkesztőhöz.

Nagybánya, 1889. szeptemberhó.

(Vége.)

Lássuk, mi a célja az elemi iskolának?

Célja a vallás ihlető erejével a mondottakon kívül odahatni, hogy a gyermek korához képest Istenről felvilágosítások és Istenből kiindulva élte céljairól oktatni, munkára serkenteni és a küzdelmek elviselhetésére lelkét előkészíteni, erkölcsileg jóvátenni törekedni; érzékei helyes fejlesztése és irányozása, hogy azok — miután sokneműségöknél fogva az ember cselekedetei elhatározásánál mérvadóak és az ember szellemi világa mozgató rugói — a többi tehetségekkel összhangzatosan neveltessenek; a gyermek figyelmének ébresztése és ébrentartása és ezáltal elméjének működésre keltése, valamint kiművelése anynyira, hogy az elemi ismeretek birtokába jutva, az élet mezején emberi rendeltetésének becsülettel eleget tudjon tenni.

Míthogy pedig az erköcsi nevelés sikere csak úgy van biztosítva, ha az a vallási neveléssel van összekötve és a gyermek inkább utánzásra, mint önálló cselekvésre bír hajlammal, a tanító érzéseinek és gondolkodásmódjának befolyása a gyermekre felette nagy. Csupán már a szokás megerősíti őt a hallottak és látottak utánzásában annyira, hogy azok a későbbi korban meggyőződésévé válván, a szilárdságig kifejlődve, elveivé lesznek.

A szép fogalmának magyarázata, a jó és rossz közti különbségnek kézzelfoghatóvá tétele, történetből vett példák mind nemesítőleg és a jó utáni vágy felébresztésére képesítőleg hatnak. Ha ezen cél elérésére a gyermek ébredező elméje más felekezetbeliek történeteiből vett példák által ismertetik meg, az erényesség és vallásosság szent érzetével eltelik ugyan lelkülete, de szívét saját vallása iránt tisztelet és nemes buzgalom

hevítő lángja nem, vagy csak ritkán fogja lelkesíteni. Az így nyert erköcsi nevelésnek isteni tekintélyt a vezető vallása ad és isteni tekintélyű vallása az övé lesz a gyermeké is; azon vallás pedig, melynek hívei közé a megkeresztelés útján felavattatott, alárendelt minőségű leend reá nézve.

Ez fontos a mi vallásunk érdekei szempontjából. A gyermek lelke első működésének a mi egyszerű, de tiszta vallásunk adjon irányt és oly alapot, mely az élet viharai közepette is szilárdul megmaradjon.

Ezen polgári pályára készülő gyermekek elméjének művelése, mely idővel becsületességének és jellemének öntudatos tisztán tartására feltétlenül szükséges, a nélkülözhetlen elemi ismereteknek 4—6 év alatti megszerzése útján egy tanító mellett is lehetséges, de lehetséges az eddig elmondott tulajdonságoknak a gyermek szívébe való beplántálása is egy tanító útján, csak az jó paedagogus legyen.

Jó tanító alkalmazása hát legyen a törekvés, min nem kételkedem, hogy itt olyan tanítónk van, akkor rendeltetésének a mi református iskolánk is teljesen megfelelend.

Ha pedig az így elérhető siker mégis kevésnek találtatnék, rendelkezünk mi két tanerővel: jó és derék tanítóval és eredetileg tanítás teljesítésére is megválasztott jó képzettségű derék segédlelkészszel, névszerint Kovács Zsigmond úrral is, kik ketten vállvetve az elérendő sikert megkértszerezhetik az által, hogy délig a tanító és délután a segédlelkész úr taníthat, mint az több helyen történik is, miáltal a tanítási kedv és buzgalom serkentetik.

Midőn ezeket bátor vagyok, mint egyéni meggyőződésemet tollban is adni, nem mulaszthatom el, hogy a nagybányai presbyteriumnak hálás köszönetemet ne nyilvánítsam magasztos cselekedeteért, kívánván, hogy tagjait az Isten egyházunk felvirágoztatása érdekében is, mint az egyházunk ügyeiért lelkesülni tudó híveket sokáig éltesse!

Végül tiszteletemet nyilvánítva a t. Szerkesztő úrnak és köszönetemet e levél közzétételéért vagyok

Kovács Elek,

m. kir. erdőszámítiszt.

Közügyeink.

A mezőtúri új iskola felavatása.

A mezőtúri ev. reform. egyháznak kiváló örömmünnepe volt a f. évi októberhó 31-ik napja, melyen díszes új iskola-épületét hivatalosan és ünnepélyesen átadta rendeltetésének.

Reformált egyházunk az iskolákat, mint létalapja legbiztosabb feltételeit, minden időben feltékenyen őrzött kincseinek tartotta; így azok áldozatkészségének főfőtárgyai voltak. Mezőtúri hitfeleinket ez áldozatkészség kiválóan jellemezi, a mit iskolájoknak immár negyedfélszázados története a legfényesebben igazol. Még a legválságosabb időkben sem tudták megvonni gondoskodásukat attól. Rólok találjuk például feljegyezve, hogy midőn a török dúlások pusztításait tovább ki nem bírván, ősi lakóhelyökről menekülni voltak kénytelenek és éveken át (1692—1699) hontalan életet éltek a pusztákon; még ott és akkor is gondoskodtak magoknak iskolamesterről. Vagy midőn a Thun-féle rendelet nyomasztó hatása alatt gymnasiumukat 1855-ben be kelle zárniok: nagy hirtelenséggel erőt gyűjtve, 1858-ban már biztosabb alapon, újból megnyit-

ják azt. Ettől kezdve pedig az utolsó 30 év története, míg t. i. a gymnasiumot mai teljesen berendezett állapotára eljuttatták s e mellett népiskoláikat is az idők fokozódó kívánalmai szerint tovább fejlesztették, az áldozatkétség szakadatlan sorát tanúsítja.

És ez — tekintve a lakosság kedvezőbb anyagi helyzetét, a gyülekezet tagjainak tekintélyes számát — így volt legméltóbb Mező-Túrhoz; egész Mező-Túrt mondjuk, mert az egyház buzgósa mellett minden lépten-nyomon ott találjuk a két — alsó és felső városrészi — birtokosság áldozatkétségét, mely épen a fejlődés legutóbbi korszakában az új tanszékek alapítását úgy a gymnasiumban, mint a népiskolákban majdnem kizárólagosan magának tartotta fenn.

Egy volt még hátra az iskolák teljes berendezésének nagy munkájából, az építkezés kérdésének kedvező megoldása. Az eddigi központi iskolaépület ugyanis, melyben az elemi fiiskolák egy része és a gymnasium volt elhelyezve, még a mult századból maradt át oly állapotban, hogy az céljának többé meg nem felelhetett; a kívánalmakat kielégítő épület előállítása pedig a költségvetés szerint 98,000 forintot igényelt a belső felszerelésen kívül. És a nagy munka létesült. A miben ismét egyik dicső példája áll előttünk reformált vallásunk éltető, növelő hatásának. Valóban felemelő látnunk, hogy azon egyszerű alföldi református nép önerején, minden nagyobb külső segítség nélkül magára vállalja egy 100,000 forintot jóval meghaladó iskolai építkezés terheit. Közelismerés és hála illetheti méltán e buzgó református népet, mely a nagy munkára vállalkozott, úgyszintén a közügyek ottani intézőit, kik arra a legalkalmasabb utakat és módokat feltalálták. E buzgóság teljes méltánylására elég annyit felemlítenünk, hogy a költséges építkezés legnagyobb terhét maga a mezőtúri egyház viseli, annak fedezésére 6—8 éven át az állami adók 17%-át vállalván magára, — miután a két birtokosság segítségét ezúttal sajnos nélkülöznie kellett. Teljes elismerés illeti az egyház mellett a város közönségét, mely a nem régiben felállított városi téglavető munkájának mintegy első zsenyéjeként az összes tégl- és eserepanyagot ingyen adományozta a nagy munkához, s ezen nemes tettével mintegy 20—25 ezer forint áldozatot hozott a tanügy oltárára. A város áldozatkézsége mellett még a szomszédos községek és egyházak, az egyes tanügybarátok és hálás tanítványok köréből a belső felszerelésre nyert, 2000 forintot megközelítő kegyes adományozást kell hasonló elismeréssel kiemelnünk.

A már teljesen elkészült és rendeltetésének átadott hatalmas épület 72 méter hosszú, 18 és fél méter széles; egyemeletes, úgy azonban, hogy a környezet alacsony fekvésénél fogva a pincze- vagy alagsor is többféleképen felhasználható. Így ezen első sorban vannak a tápintézeti helyiségek, az egyházi adóhivatal, a szolga lakása stb. elhelyezve; a földszint a népiskolák, az emelet a gymnasium céljaira szolgál, — tágas, magas tantermekkel, célszerű szertári és könyvtári helyiségekkel és díszes gyülesteremmel. Belső felszerelése és berendezése pedig — református iskoláinkhoz hasonlítva — minden túlzás nélkül, mintaszerűnek mondható.

Méltó azért, hogy a mezőtúri új iskola felavatásának napját, mint a korunkban sem szunnyadó hitbuzgóság és áldozatkétség ünnepét, egész egyházunk örömnapijának hirdessük.

A felavatási ünnepély részleteit más helyen közöljük.

O. I.

Különfélék.

A Protestáns Irodalmi Társaság szerkesztő és pénzügyi bizottsága a f. é. okt. 29-én d. u. 5 órakor a budapesti ev. ref. főgymn. könyvtár-termében együttes gyűlést tartott Szász Károly püspök úr elnöklete alatt. A gyűlésen részt vettek: gr. Tisza Lajos, dr. Ballagi Mór, Sziládi Áron, Zsilinszky Mihály, Hegedűs Sándor, Beöthy Zsolt, Arany László, György Endre, Horváth Sándor, Farkas József, Petri Elek és Kenessey Béla. A gyűlés örömmel vette tudomásul Zsilinszky Mihály titkárnak a társulat anyagi és — ha már szabad így szólunk — szellemi életéről való jelentését. A tagok száma a f. é. márcz. 24-én tartott közgyűlés óta jelentékenyen szaporodott. A pártfogó tagok száma jelenleg 33 (márcz. 24.: 22), az alapítóké 192 (143), a rendes tagoké 245 (204), a pártolóké 231 (170) és a segélyzőké 56 (23), összesen 757 a jelenlegi összeg, míg a közgyűlés alkalmával 562 volt csak. Az alapítóké 35,700 frt. A titkári napló szerint a bevétel 9593 frt 43 kr, a kiadás pedig 709 frt 20 kr volt, pénztári maradvék 8884 frt 23 kr. Ebből alapítványi tőke takarékpénztári könyvön 6958 frt 40 kr, értékpapirokban 300 frt, összesen 7258 frt 40 kr. Készpénz-maradvány 1625 frt 83 kr, mely szintén a takarékpénztárban van letéve. A tőke természetű összegek és értékpapírok átadattak Hegedűs Sándor orsz. képviselő úrnak, mint a pénzügyi bizots. elnökének; a pénzek deponálására pedig a hazai első takarékpénztár fog felkérteni. A pénztári jelentéssel kapcsolatban Zsilinszky Mihály, tekintettel főispáni bokros teendőire, magát a pénztárnokságtól felmentetni kérte. A bizottság a közgyűlésig ideiglenesen Horváth Sándor ev. lelkész urat kérte fel a pénztárnoki teendők végzésére, ki azt szívesen elfogadta s így a tagsági díjak hozzá az ág. hitv. ev. lelkészlakra (IV. ker. Deák-tér 4. sz.) küldendő k. A szellemi oldalt illetőleg bejelentetett, hogy a Szemle már nyomtatás alatt van s elég gazdag tartalmúnak ígérkezik s prot. íróink közül több ismert nevű szerző műve fog benne megjelenni. A megjelenendő Szemle kettős füzet lesz s néhány hét múlva már a tagok kezébe is fogják kapni. Sajtó alatt van a kiadandó monografia is, Zsilinszkynek „A linzi békekötés története“ című műve. Örömmel szolgált az is tudomásul, hogy a püspök urak közül többen már beküldötték azoknak névjegyzékét, kik a vidéken taggyűjtésre vállalkoztak, vagy ilyenmő munkásságra felkérnök volnának. A taggyűjtésben a közgyűlés megtartása óta különösebben Szász Domokos erdélyi püspök úr fáradozott odaadó munkássággal. Elhatározott, hogy a taggyűjtőkhöz körlevél küldessék, a már ajánlkozott tagoknak pedig incassóra küldessenek el a tagsági jegyek.

Debreczeni főiskola. Október 31-én, estve 1/28 órakor az akadémiai teremben szép ünnepélyt rendezett a debreczeni theologiai ifjúság, illetőleg ennek körében a hittanszaki önképző Társulat, Luther híres 95 tétele kifüggesztésének emlékére. Mondhatjuk úgy, hogy reformációi emlékűnnepély volt ez. Az ünnepélyt megnyitván Szaboleska Mihály főiskolai szenior, társulati elnök, a „Jövel Szentlélek“ szép énekét zengette el az egész közönség. Ezután Báthori Gábor esküdtfelügyelő, alelnök tartott egy szépen dolgozott emlékbeszédet, mit Szaboleska Mihály Tárcaánkban közölt gyönyörű költeményének maga a szerző által való felolvasása követett. Majd Bartók Jenő 4. th. olvasta fel a 95 tétel fontosabbjait s végre Kazay Gyula esküdtfelügyelő olvasott érdekes tanulmányt Sztáray

Mihály magyar reformátorról. A minden ízében sikerült ünnepélyen igen nagy számmal képviselve volt főiskolánk minden tanszakának ifjúsága. A tanárok közül jelen voltak Nagy Elek, Dicsőfi József, Erdős József és Csiky Lajos. Ott láttuk még Illyés Endre segédlelkész urat is és néhány más vendéget a városról. Az utolsó felolvasás elhangzása után Csiky Lajos üdvözölte a Társulatot a szép ünnepély rendezéséért s felhívta azt, hogy a mennyiben ezzel inaugurálta a reformációi emlékünnepélyek tartását, maradjon is meg ezentúl évről-évre a mellett; mutassa meg a mult nagy emlékei iránti érdeklődését s ezzel is emelkedjék hivatásának magaslatára. A társulati elnöknek a vendégekhez intézett néhány köszönő szava s a „Dicsőret, dicsőség, tisztesség és hálaadás“ eléneklése rekesztette be az emlékezetes szép ünnepélyt.

Nagy Pál síremléke. Mint előző számunkban jeleztük, Nagy Pál néhai tanártársunk síremléke már fennáll s mult vasárnap délelőtt templom után kiment annak megtekintésére a Péterfia-utcza temetőbe a főiskolai ifjúság és a tanárkar több tagja. Az ifjúság a sírkőrül elénekelte a XC. zsoltár első versét, ezután Csányk Bénéámin 4. th. tartott rövid emlékbeszédet s végül a „Szózat“ egy versszakának eléneklése után véget ért az egyszerűségében szép, kegyeletes ünnepély. És itt közöljük Tüdős János főgymn. igazgató úrnak a sírkőr felállításának költségeire stb. vonatkozó, hozzánk is beküldött jelentését. A mult 1888-ik év október 27-én elhunyt debreczeni főiskolai tanár Nagy Pál iránt legközelebről a gymnasiumi tanulók részéről a tanítványi hála, ragaszkodás és tisztelet, a főiskola felsőbb tanuló ifjúsága részéről a rokonszeny, különböző helybeli tanintézetek tanárai részéről a kartársi barátság, közel és távol lakó ismerősei, volt tanítványai, barátai részéről az elvesztésén való mély részvét abban nyilatkozott, hogy kegyeletes adományokat hordottak össze a korán elhunyt derék tanár sírján emelendő emlékkőr előállítására. E kegyeletes adományok az én kezemhez jöttek be, részint készpénzben, melyeket időről-időre behelyeztem a debreczeni ipar- és kereskedelmi bank 5125. számú betéti könyvére, részint a debreczeni takarékpénztár 2848. számú könyvecskéjén, melyre az adott összeget a kegyes adományozók magok elhelyezték. A kegyeletes adományok átvételével azt a kötelezettséget vállaltam el, hogy az emlékkőr előállításáról gondoskodom, és ennek teljesítése után eljárásomról a kegyes adományozóknak az érdeklődő közönség előtt beszámolok. Most, miután tanártársaimmal egyetértve, kötelezettségemnek megfelelttem és a díszes emlékkőr már a Péterfia-utcza temetőben a boldogult Nagy Pál tanár sírján fel van állítva, mindezekről következőkben terjesztem elő beszámolásomat. I. Azon kegyes adományok, melyek a mult 1888-ik év végéig kezemhez befolytak, melyeket időről-időre a helybeli lapokban halás köszönet nyilvánítása mellett közöltem, tettek összesen december 31-ig való kamatjokkal: 179 frt 24 krt. Ezekhez gyűlt még 1889. július 10-ig 107 frt 40 kr, összesen: 286 frt 64 kr. Ennek 1889. okt. 21-ig való kamatja 3 frt 88 kr. A debreczeni takarékpénztárba 1888. decz. betett összeg 110 frt. Ennek 1889. okt. 21-ig való kamatja 4 frt. Az 1889. aug. 12-én Olesva-apáti lelkész Kósa Dániel úrtól Csiky Lajos tanár úr útján küldött 1 frt. Az egész begyűlt összeg: 405 frt 52 kr. II. Ennyi volt az az összeg, melynek erejéig az emlékkőr előállításáról rendelkezhetünk. A gymnasiumi tanárkar megbízásából Elek Lajos és Sinka Sándor kartársaimmal a helybeli sírkőraktárakat felkerestük a pénzerőnkhez képest megszerezhető sírkőr kiválasztása végett, és elismeréssel

mondhatjuk, hogy minden raktártulajdonosnál a kegyeletes czélt megillető előzékenységgel találkoztunk. Olyan darabot azonban, mely pénzerőnknek is, a czélhoz képest formálható minden igénynek is megfelelően, a Kis Gusztáv és Boros Sándor urak raktárában találtunk. És a mi választásunk a Boros Sándor úrnál talált fekete syenit kőrre esett. Így történt az, hogy Boros Sándor úr, ki a boldogultnak életében jó barátja, az emlékkőrre való adakozásban első volt és azon ajánlatot tette, hogy a kiválasztandó emlékkőr árából tekintettel arra, kinek ez emléket fenn fogja tartani, 10% elengedését és a felirat díjtalan bemetszetését ígerte, a most már fennálló emlékkőrnek terméskőalapon vasrácsozattal körülvéve, a boldogult évfordulati napjára, október 27-ikére elkészítését elvállalta és azt el is készíttette. A tanügy és nemzeti művelődés egy szerény, de hű munkásának hűlt porait tehát most már egy hozzá méltó emlékkőr jelöli, mely annál becsesebb, mert azt a boldogultnak a legszentebb czélok körül kifejtett hű munkálkodása elismerésének tanújeleként tekinthetjük. A 400 frton túl fenmaradt kis összeg a sír körülhantolására lesz fordítandó, melyről megtörténte után hasonlóul be fogok számolni. Debreczen, 1889. október 25. Tüdős János, gymn. igazgató.

A mezőtúri új iskola felavatása. Látni, hallani kellett az okt. 31-iki mezőtúri ünnepélyt, — az ott tapasztalt általános lelkesültséget, szívben-léleken meghatottságot méltóképen leírni nem lehet. A tulajdonképeni ünnepély 2 főrészből állott: az első a templomban folyt le, hol hálaadó imádság és a néphez buzdító beszéd mondatott; a második részt az új épület dísztermében tartott egyházi gyűlés képezte, melyben az építkezés története felolvasatott és üdvözetek tartattak. Melyik volt szebb, melyik remekebb: Székely Károly esperes buzdó imádsága, Mészáros Endre mezőtúri főgondnok lelkes beszéde, az egyházi gyűlésben Lukács Dániel lelkészelnök megnyitó beszéde és imádsága, főtiszt. püspök úr üdvözlő megáldó levele, Fűredi Lajos tanár kitűnő történelmi felolvasása, Horthy István egyházmegyei gondnok rövid, mégis gyujtó, szívet-lelket átható beszéde, Balogh Ferencz debreczeni főiskolai igazgató hasonlatokban gazdag üdvözlete, Kiss Áron szathmári esperes vagy Futó Mihály h.-m.-vásárhelyi igazgatótanár felemelő beszédei, — e kérdésre felelni nem lehet, csak az látszott, hogy nem maradt egyetlen kebel érintetlen s a diadaltól sugárzó szemekben a becső öröm, lelkesültség legmagasabb fokú fellendülése tündöklött. Hasonló egyszerű, mégis minden részeiben meghatóbb ünnepélyt már alig képzelhetünk. — Az ünnepélyben részt vett Mező-Túr örvendő közönsége s a velők együtt örülő, közel és távol vidékről szép számmal összegyűlt vendégkoszorú, kiknek sorában a fentebbi közreműködőkön kívül a vármegye tisztikara, élén Ujfalussy főispánnal, a királyi tankezületi főigazgató, a tanfelügyelő, az egyházmegyének, a debreczeni, h.-m.-vásárhelyi, karczagi, szarvasi iskoláknak, a szomszédos egyházközségeknek (Kisujszállás, T.-Sz.-Miklós, Gyoma stb.) küldöttsége együtt volt. Üdvözleteiket küldték főtiszt. püspök úron kívül Tóth Sámuel egyházker. főjegyző, Könyves Tóth Mihály debreczeni lelkész levélben, Géresi Kálmán tanár-egyesületi elnök, Csávolszky Lajos országgyűlési képviselő táviratban. Az ünnepélyt gazdag lakoma követte, este pedig iskolai jótékony czélra rendezett táncmulatság zárta be. A felavatott mezőtúri új iskola külső díszre, belső felszerelésre és berendezésre reformált tanintézeteink legelsőinek sorába lépett, a miért létesítőinek méltó elismerés, Isten nagy nevének dicsőség legyen!

Lelkészválasztás. A túrkevei ev. ref. egyházközség október 30-án 853 szavazatból 709-czel Szabó Sándor időközi lelkész urat választá meg néhai Végh Sándor helyére rendes lelkészül. A megválasztott ifjú lelkész, mint huzamos időn át nagy. Székely Károly esperes úr káplánja, teljes gyakorlati képzettséggel lép önálló munkaterére. Áldja meg a jó Isten gyülekezete jólétének előbbvitelére czélzó minden munkájában. Elég hosszas segédlelkézi szolgálata e fényes választás által meg van jutalmazva. Most már tehát kifeszített vitorlákkal, Isten segélyével előre a mély vizek föött!

Dunántúli Protestáns Lap című, 1890-ben meginduló egyházi és iskolai hetilapra hirdet előfizetési felhívást Révész Kálmán barátunk, pápai theologiai tanár. A lap programját jövő heti számunkban részletesen ismertetjük.

Római katolikus türelmetlenség. A római katolikus klérus türelmetlenségéről, polgári törvényeink iránti tiszteletlenségéről tesz tanú bizonyosságot az a dispensáló levél, melyet lapunk egy barátja küldött be hozzánk. Az eset az, hogy egy római katolikus férfi el akart venni egy református nőt, kivel oldalágon első ízben sógorsági viszonyban állott. A dolog természetere szerint folyamodtak a pápához is s a megnyert pápai engedélyt az illető férfi parochusával közlő püspöki leirat másolata kezeink közt van. Fölmenti a pápa a férfit a vegyes val-

lás és az oldalági sógorság akadályá alól s azután rendeli, hogy mindkét nembeli leendő gyermekek a (római) katolikus vallásban neveltessenek, gondoskodván a férfi az akatholikus nő áttéréséről is. Mindezek megszokott dolgok e dispensatiókban, de érdekes és új dolog az előttünk fekvőben azon rendelkezés, hogy „neque ante, neque post matrimonium coram parochio catholico initum partes adeant ministrum acatholicum“, — hogy tehát a (római) katolikus parochus által összekötendő egybekelésnek sem e'ötte, sem utána ne keressék föl a felek a nem-katholikus lelkészt. Mi akar lenni e feltékenység, mi annak a jelentősége? Többek közt talán az is, hogy titkos úton, — mert e dispensatiókhoz nagyon nehéz egy avatatlanak hozzá jutni, — hogy titkos úton ellene dolgozzék a római kath. klérus az 1868. LIII. t. cz. 9 és 11. §§-ainak, a melyek szerint vegyes házasságokról a háromszori hirdetés eszközésére mindkét fél lelkésze felszólítandó s az ilyen házasságok bármelyik fél papja előtt érvényesen köthetők. Az ilyen püspöki leirat daczol az ország törvényeivel és sérelem az a protestánsok törvény által szentesített jogai ellen.

Szerk. posta. Több cikkre közelebb sort keríték, illetőleg egyes levelekre jövő számban válaszolok.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉSEK.

Pályázat

a debreczeni ev. reform. egyházmegyébe kebelezett debreczeni ev. reform. egyházban a presbyterium f. évi 103. és 155. számok alatti határozata folytán felállított s még ez év folyamán elfoglalandó — *ezegled-utcza új templom melletti* — 1-ső osztályú lelkézi állomásra.

Ezen lelkézi állomás évi javadalmazását képezi az egyház pénztárából 2000 forint. Remélhető, hogy Debreczen sz. kir. város előljárósága az 1890-ik évben az új lelkész javadalmazására is folyóvá téteti a többi ev. ref. lelkészek részére évenként kiszolgáltatni szokott 63 forintot készpénzben és 34 köbméter tüzi hasábfát házhoz szállítva. Lakás természetben, ház utáni földjének haszonélvezetével. Stóla az általa végzendő temetésekért egészen, a keresztelesekért és esketésekért járó díjak pedig eddigi gyakorlat szerint a lelkésztársakkal megosztva.

A gyámintézet iránti kötelezettségét a jövő év tavaszán megtartandó egyházmegyei közgyűlés fogja részletesen megállapítani.

A felszerelt pályázati kérvények f. évi novemberhó 25-ik napjáig nagy. Dávidházy János esperes úrhoz Kabára küldendők.

Debreczen, 1889. október 25.

Révész Bálint,
püspök.

Pályázat

a békés-bánati ev. ref. egyházmegyébe kebelezett mező-berényi II-od osztályú egyház lelkézi állomására.

Évi fizetés: 1. Készpénz 54 ft 60 kr. 2. Búza 22 köből. 3. Arpa 22 köből. 4. Tüzifa öt öl. 5. Só 50 font. 6. Fagygyú 20 font. 7. Kerti bor 2 akó. 8. Méz 2 iteze. 9. Vaj 2 iteze. 10. Egy telek föld, legelő-illetőséggel, adóját az egyház fizeti. 11. Öröltezés helyett 8 forint. 12. Stóla. 13. Lakás. Lelkek száma: 3200.

A f. év okt. havában tartott egyházkerületi közgyűlés határozata folytán megjegyeztetik, hogy a szántóföldekből 9 hold földnek temetőül leendő kisajátítása s a kisajátítás összege az egyházmegye által fog szükség esetén meghatározatni s egyházkerületileg megerősített.

A megválasztott lelkész a békés-bánati egyházmegye özvegy-árva pénztárának köteles tagja, hivatalát az 1890-ik év január 1-én foglalja el.

Pályázati kérvények f. év nov. 24-ikéig nagy. Szabó János békés-bánati ev. ref. esperes úrhoz Körös-Tarcsára (Békésmegye) küldendők.

Debreczen, 1889. október 30.

Révész Bálint,
püspök.